

Z novim šolskim nadzorništvom se bomo približali tudi za jeden korak popolnemu poddržavljenju vsega šolstva, kar bi bilo prekoristno za njegov razvoj. Podržavljenja pa si ne mislimo, kot kako skrajno centralizujočo naredbo, ki bi se ne ozirala na različne krajevne potrebe, ampak tako, da bi deželni šolski sveti — ki so itak predaleč, da bi spoznali krajevne in osebne razmere, a dosti blizu, da so vrata protekcije na stežaj odprta — izgubili svoje velike pravice, a okrajni šolski sveti naj bi pridobili na svoji veljavi.

V marsikaterem oziru bodo se torej naše šolske razmere boljšale pod stalnim nadzorništvom, toda le, ako bode vlada nastavljala na ta velevažna mesta za svoj poklic in za duševen razvoj narodov plamteče može, ki bodo smatrali nemščino le kot malenkosten del učnega smotra, ki imej svoje težišče v temeljiti izobrazbi na podlagi materinščine, ne pa može, ki bi se pod krinko napredka utihotapili v to osebno stražo duševne prosvete, a koji bi cenili napredek le po večjem ali manjšem znanji nemščine. Mi ne storimo le svoje časnikarske dolžnosti, ako pravočasno opozarjamo vse vplivne rodoljube, osobito naše državne poslance, naj pazijo, kako se bodo izvršila imenovanja stalnih nadzornikov po naših slovenskih pokrajinah, ampak nam narekuje že čut golega človekoljubja, da opomnimo širše kroge na ta znamenit korak, ki ga namerava vlada, kajti smili se nam učiteljstvo, ki itak nima ničesar dobrega, da bi moralo po 20, 30 let zdihovati pod kakim svojevolskim nadzornikom, kojega dejanje in nazoni bi bili v obraz iz dnu srca izvirajočim prepričanjem, smili se nam generacija, ki bi morala zaradi jednega njej nenaklonjenega moža trpeti v tretje koleno, in odločno povdarjamo: boljše, da sede po vseh sodnijah in davkarijah po Slovenskem nam neprijazni ljudje, kakor pa da zasedejo trije, štirje nadzorniki mesta, raz katerih lahko bičajo naših sinov sinove.

„D.“

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

H.

O zgodovini avstrijsko-ogerske pogodbe.

drugi priliki že smo omenili, da je pridobil Ferdinand I. l. 1526. med drugimi deželami tudi Ogersko. V bitki pri Mohaču je bila popolnoma poražena ogerska vojska in je padel zadnji ogerski kralj Ludovik II. ter zapustil svoje dežele Ferdinandu I. S tem je bila uničena ogerska država, ki je izgubila samostalnost. Sicer je izvolila neka stranka kot protikralja Ivana Zápoljo in se opirala na zakon

z leta 1505., po katerem ne more noben tujec zasesti ogerskega prestola. A razumnejšim rodoljubom je bilo koj jasno, da bi po hudem porazu osamelo Ogersko končno uničili Turki. Palatin Štefan Bathory je torej sklical ogerski deželni zbor, ki je izvolil v Požunu dne 16. grudnia leta 1526. avstrijskega nadvojvodo Ferdinanda kot ogerskega kralja.

K izvolitvi so zelo pripomogle dedinske pogodbe med Habsburžani in Jagelonci. Ferdinandova žena Ana je bila sestra zadnjega ogerskega kralja, ki je bil oženjen s Ferdinandovo sestro Marijo. Na volitev je tudi vplivalo dejstvo, da je bil Ferdinand že nekaj prej izvoljen kot češki kralj in tako vladal tudi Češko, Moravsko, Šlesko in Lužice. Merodajno je tudi bilo, da je bil tedaj Ferdinandov brat Karol V. nemški cesar, ki je postavil Ferdinanda kot svojega namestnika na Nemškem. Tako so dobili Madjari mogočnega vladarja, ki bi jih branil turškega nasilstva.

Ferdinand je slovesno obljubil, da bode vedno branil in spoštoval zakonite pravice in svoboščine Ogerske in nje prebivalcev. Ogersko je bilo torej po osebnem edinstvu združeno z avstrijskimi in češkimi deželami. V posebni stiski pa so se zastopniki imenovanih dežel skupno posvetovali o sredstvih, kako bi uspešno se ustavljali tujemu sovražniku, zlasti pa Turkom. Tako je nastalo tudi nekaj osrednjih uradov, ki so na to delali, da bi tesneje spojili posamezne dežele. Taki osrednji uradi so bili dvorni urad s političnim delokrogom, dvorna komora kot denarstvena oblast in tajno svetovalstvo.

Ti osrednji uradi niso imeli nikake pravice, da bi se smeli baviti tudi z ogerskimi rečmi, ker je ogerska ustava temu nasprotovala. Vendar se pa je to večkrat pripetilo, in polagoma so smatrali na Ogerskem in Avstrijskem nekatere reči kot skupne. Tako se je v teku let razširilo osebno edinstvo, ker se je Ogersko približevalo Avstriji posebno zaradi skupnega odpora zoper tuje sovražnike. Zdatno so spremenili državnopravne razmere med Habsburžani in Ogersko leta 1687.

Leta 1683. so pridrli Turki do Dunaja ter ga oblegovali. Kristjani so pa tam srečno premagali Turke, ki so se morali nazaj umikati na Ogersko. Cesarska vojska je po slavnih zmagah pregnala Turke tudi iz Ogerske, in šele sedaj so vladali Habsburžani vsi Ogerski. Na požunskem deželnem zboru l. 1687. je kralj Leopold I. pomilostil vse upornike, izvzemši grofa Tekelija, ki je pobegnil na Turško. Ogerski stanovi so hvaležno priznali slavne čine cesarske vojske in sklenili, da imajo Habsburžani dedno pravico do ogerskega prestola, dokler bodo imeli moških potomcev. Tako so se stanovi sami odrekli volilni pravici. Na Leopoldovo zahtevanje so tudi ogerski stanovi odpravili člen 31. zlatega pisma z leta 1222., po katerem so imeli pravico z obo-roženo silo se ustavljati kralju, ako bi slednji kršil kako določbo zlatega pisma.

(Dalje prih.)